

The Art of Interpretation: Selected Highlights of Vayikra Rabbah

Ethan Tucker - Tucker@hadar.org

Summer Learning Retreat 2021

Idea → מדרש ← Text

Midrash is where close attention to the **text** and interest in an **idea** meet in the middle.

I. The righteous, unquestioning and long-suffering performance of *mitzvot*

Tehillim 103:20-22

Bless the LORD, His angels, mighty
creatures who do His bidding, ever
obedient to His bidding;
Bless the LORD, all His hosts, His
servants who do His will;
Bless the LORD, all His works,
through the length and breadth of
His realm; bless the LORD, O my soul.

תהלים קג:כ - כב

בְּרַכּוּ יְקֹוֹק [] מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ
עֹשֵׂי דְבָרָיו לְשִׁמְעַת בְּקוֹל דְּבָרָיו:
בְּרַכּוּ יְקֹוֹק כָּל־צַבָּאוֹ מַשְׁרְתָיו
עֹשֵׂי רְצוֹנוֹ:
בְּרַכּוּ יְקֹוֹק כָּל־מַעֲשָׂיו
בְּכָל־מְקוֹמוֹת מְמִשְׁלָתוֹ בְּרַכֵּי
נַפְשִׁי אֶת־יְקֹוֹק:

לשמיעה ואמרו כל אשר דבר י"י
נעשה ונשמע (שמות כד, ז)...

ויקרא רבה פרשת ויקרא פרשה א
ר' תנחום בר' חנילאי פתח ברכו י"י
מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמ'
קול דברו.
במה הכת' מדבר?
אם בעליונים הכת' מדבר והלא כבר
נאמ' ברכו י"י **כל צבאיו!**
אם בתחתונים הכת' מדבר והלא כבר
נאמ' ברכו י"י **מלאכיו!**
אלא עיליונים על ידי שהן יכולין
לעמוד בתפקודיו שלהקב"ה לכך נאמ'
ברכו י"י **כל צבאיו**, אבל בתחתונים
על ידי שאין יכולין לעמוד בתפקודיו
שלהקב"ה לכך נאמ' ברכו י"י
מלאכיו, ולא כל מלאכיו...
גיבורי כח עשי דברו.
במה הכת' מדבר?
אמ' ר' יצחק **בשומרי שביעית** הכת'
מדבר. בנוהג שבעולם אדם עושה
מצוה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש
אחד, או שמא לשאר כל ימות השנה,
ודין חאמי חקליה ביירא וכרמיה
ביירא ויהב אנונה ושתיק יש לך גיבור
גדול מזה. ואם תאמר שאינו מדבר
בשומרי שביעית, נאמ' כאן עושי **דברו**
ונאמ' להלן וזה **דבר** השמיטה (דברים
טו, ב), מה דבר האמור להלן בשומרי
שביעית הכתוב מדבר אף דבר האמור
כן בשומרי שביעית הכתוב מדבר.
עושי דברו לשמוע, ר' הונא בש' ר'
אחא בישראל שעמדו לפני הר סיני
הכתוב מדבר שהקדימו **עשייה**

R. Yitzhak said: The verse is talking about those who observe the sabbatical year. Normally, a person does a *mitzvah* for a day, for a week, for a month. Does one ever do a *mitzvah* for an entire year?! This person watches his field lie fallow, his vineyard unattended, all while he pays taxes in silence. Is there anyone more mighty/heroic than that? And if you say: This verse isn't speaking about those who observe the sabbatical year! It says here: "Who perform His **davar**/word"; it says there: "This is the **davar**/matter of the sabbatical year." Just as *davar* in that context refers to those who observe the sabbatical year, so too it refers to those who observe the sabbatical year in this context.

"Who perform his word, *lishmoa*/to hear"—R. Huna in the name of R. Aha: This verse is referring to Israel at Mount Sinai, when they made performance prior to hearing and said, "All that the Lord has spoken we shall perform and hear..."

Vayikra Rabbah 1:1

R. Tanhum the son of R. Hanilai opened with the following verse:

"Bless the LORD, *malakhav*, mighty creatures who perform His word, to obey the sound of His word." About what is this verse speaking?

If about heavenly beings, the next verse says: "Bless the LORD, *kol tz'va'av*/all His hosts, His servants who do His will!"

If about earthly beings, the verse says: "Bless the LORD, *malakhav*/His angels, mighty creatures who do His bidding, ever obedient to His bidding!"

Rather, since heavenly beings can completely and consistently execute God's will, it says, "Bless the LORD, **kol tz'va'av/all** His hosts." Since earthly beings cannot completely and consistently execute God's will, it says, "Bless the LORD, his messengers," and not **all** his messengers...

"Mighty creatures who perform His word"—About what is this verse speaking?

II. Promises and Threats Unfulfilled? Or the power of prayer and repentance

הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי
נֶעַ וְנָדָּ בְּאֶרֶץ וְהָיָה כָּל־מִצְאֵי
יֶהְרֵגָנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יְקֹזֵק לָכֵן
כָּל־הָרֶגֶל קִין שְׁבַע־עֲתִים יִקָּם
וַיֵּשֶׁם יְקֹזֵק לְקִין אוֹת לְבִלְתִּי
הַכּוֹת־אוֹתוֹ כָּל־מִצְאוֹ: וַיֵּצֵא
קִין מִלִּפְנֵי יְקֹזֵק וַיֵּשֶׁב
בְּאֶרֶץ־נֹד קְדַמַּת־עֵדֶן:

בראשית ד:י - טז
וַיֹּאמֶר מֶה עֲשִׂיתָ קוֹל דְּמִי
אֲחִיךָ צִעֲקִים אֵלַי
מִן־הָאֲדָמָה: וְעַתָּה אָנוּ
אַתָּה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה
אֶת־פִּיהָ לִקְחַת אֶת־דְּמֵי אֲחִיךָ
מִיָּדְךָ: כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה
לֹא־תִסֹּף תֵּת־כֹּחָהּ לָךְ נֶעַ וְנָדָּ
תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ: וַיֹּאמֶר קִין
אֶל־יְקֹזֵק גָּדוֹל עֹנִי מִנְּשָׂא: הֵן
גִּרְשֵׁת אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי

Since You have banished me this day from the soil, and I must avoid Your presence and become a restless wanderer on earth—anyone who meets me may kill me!”

The LORD said to him, “I promise, if anyone kills Cain, sevenfold vengeance shall be taken on him.” And the LORD put a mark on Cain, lest anyone who met him should kill him.

Cain left the presence of the LORD and settled in the land of Nod, east of Eden.

Then He said, “What have you done? Hark, your brother’s blood cries out to Me from the ground!

Therefore, you shall be more cursed than the ground, which opened its mouth to receive your brother’s blood from your hand.

If you till the soil, it shall no longer yield its strength to you. You shall become a ceaseless wanderer on earth.”

Cain said to the LORD, “My punishment is too great to bear!

ירמיהו יא:כא - כג

Yirmiyahu 11:21-23

Assuredly, thus said the LORD of Hosts concerning the men of Anathoth who seek your life and say, "You must not prophesy any more in the name of the LORD, or you will die by our hand"—
Assuredly, thus said the LORD of Hosts: "I am going to deal with them: the young men shall die by the sword, their boys and girls shall die by famine. No remnant shall be left of them, for I will bring disaster on the men of Anathoth, the year of their doom."

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְקֹזֵק עַל־אֲנָשֵׁי
עֲנֹתוֹת הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ
לֵאמֹר לֹא תִנְבֵּא בִשְׁם יְקֹזֵק
וְלֹא תִמּוֹת בִּידְנֹו: ס לָכֵן כֹּה
אָמַר יְקֹזֵק צְבָאוֹת הַנִּנִּי פֶקֶד
עֲלֵיהֶם הַבְּחוּרִים יָמָתוּ בַחֶרֶב
בְּנֵיהֶם וּבָנוֹתֵיהֶם יָמָתוּ בַרָּעֵב:
וְשְׂאִרִית לֹא תִהְיֶה לָּהֶם
כִּי־אָבִיא רָעָה אֶל־אֲנָשֵׁי
עֲנֹתוֹת שְׁנַת פֶּקֶדָתָם:

Ezra 2:1,23

These are the people of the province who came up from among the captive exiles whom King Nebuchadnezzar of Babylon had carried into exile to Babylon, who returned to Jerusalem and Judah, each to his own city...the sons of Anathoth—128.

עזרא ב:א,כג

וְאֵלֶּה בְּנֵי הַמְּדִינָה הָעֲלִים
מִשְׁבֵּי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלָה
נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל לְבָבֶל
וַיָּשׁוּבוּ לִירוּשָׁלַם וַיהוּדָה אִישׁ
לְעִירוֹ: ...אֲנָשֵׁי עֲנֹתוֹת מֵאֵה
עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה:

ירמיהו כב:כד - ל

Jeremiah 22:24-30

As I live—declares the LORD—if you, O King Conyahu, son of Jehoiakim, of Judah, were a signet on my right hand, I would tear you off even from there.

I will deliver you into the hands of those who seek your life, into the hands of those you dread, into the hands of King Nebuchadrezzar of Babylon and into the hands of the Chaldeans.

I will hurl you and the mother who bore you into another land, where you were not born; there you shall both die.

They shall not return to the land that they yearn to come back to.

Is this man Conyahu a wretched broken pot, a vessel no one wants? Why are he and his offspring hurled out, And cast away in a land they knew not?

O land, land, land, Hear the word of the LORD!

Thus said the LORD: Record this man as without succession, One who shall never succeed for all his life; For no man of his offspring shall be accepted To sit on the throne of David And to rule again in Judah.

חַי־אֲנִי נְאֻם־יְקֹוֹק כִּי
אִם־יִהְיֶה כְּנִיָּהוּ בֶן־יְהוֹיָקִים
מֶלֶךְ יְהוּדָה חֹתֶם עַל־יָד
יְמִינִי כִּי מִשֵּׁם אֶתְקַנֶּךָ:
וְנִתַּתִּיךָ בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשְׁךָ
וּבְיַד אֲשֶׁר־אַתָּה יָגוּר מִפְּנֵיהֶם
וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
וּבְיַד הַכַּשְׂדִּים: וְהִטַּלְתִּי אֹתְךָ
וְאֶת־אִמְךָ אֲשֶׁר יִלְדָתְךָ עַל
הָאָרֶץ אַחֶרֶת אֲשֶׁר לֹא־יִלְדָתָם
שֵׁם וְשֵׁם תָּמוּתוֹ: וְעַל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־הֵם מְנַשְׂאִים אֶת־נַפְשָׁם
לָשׁוּב שֵׁם שְׁמָה לֹא יָשׁוּבוּ: ס
הֶעָצַב נִבְזָה נָפוּץ הָאִישׁ הַזֶּה
כְּנִיָּהוּ אִם־כָּלִי אִין חֶפֶץ בּוֹ
מִדּוֹעַ הוּטְלוֹ הוּא וְזָרְעוֹ
וְהִשְׁלָכוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּ: אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ שְׁמָעִי
דְּבַר־יְקֹוֹק: ס כֹּה אָמַר יְקֹוֹק
כְּתֹבוּ אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי
גֵּבֶר לֹא־יִצְלַח בְּיָמָיו כִּי לֹא
יִצְלַח מְזָרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב
עַל־כִּסֵּא דָוִד וּמִשְׁל עוֹד
בְּיְהוּדָה:

חגי ב:כ – כג

Haggai 2:20-23

And the word of the LORD came to Haggai a second time on the twenty-fourth day of the month: Speak to Zerubbabel the governor of Judah: I am going to shake the heavens and the earth.

And I will overturn the thrones of kingdoms and destroy the might of the kingdoms of the nations. I will overturn chariots and their drivers. Horses and their riders shall fall, each by the sword of his fellow.

On that day—declares the LORD of Hosts—I will take you, O My servant Zerubbabel son of Shealtiel—declares the LORD—and make you as a signet; for I have chosen you—declares the LORD of Hosts.

וַיְהִי דְבַר־יְקֹוֹקוֹ שְׁנִית אֶל־חֲגִי
בַּעֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר:
אֲמֹר אֶל־זְרֻבָּבֶל פַּחַת־יְהוּדָה
לֵאמֹר אֲנִי מַרְעִישׁ אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ: וְהִפַּכְתִּי כִסֵּא
מַמְלָכוֹת וְהִשְׁמַדְתִּי חֲזָק
מַמְלָכוֹת הַגּוֹיִם וְהִפַּכְתִּי
מִרְכָּבָה וְרֹכְבֶיהָ וַיִּרְדּוּ סוּסִים
וְרֹכְבֶיהֶם אִישׁ בַּחֶרֶב אָחִיו:
בַּיּוֹם הַהוּא נֹאֵם־יְקֹוֹק צְבָאוֹת
אֶקְחֶךָ זְרֻבָּבֶל בֶּרֶשֶׁאֱלֹתֵי־אֵל
עַבְדִּי נֹאֵם־יְקֹוֹק וְשִׁמְתִּיךָ
כַּחוֹתֶם פִּי־בְךָ בַּחֲרֹתֵי נֹאֵם
יְקֹוֹק צְבָאוֹת:

יְהוֹיָקִים הַשְּׁלִשִׁי צִדְקִיָּהוּ
הָרְבִיעִי שְׁלוֹם: וּבְנֵי יְהוֹיָקִים
יְכֻנִּיָּה בֶּנּוּ צִדְקִיָּה בֶּנּוּ: וּבְנֵי
יְכֻנִּיָּה אֶשֶׁר שְׁאֲלֵתֵי־אֵל בֶּנּוּ:
וּמִלְכִּירָם וּפְדִיָּה...וּבְנֵי פְדִיָּה
זְרֻבָּבֶל...

I Divrei Hayamim 3:10-17

דברי הימים א ג:י - יט

וּבֶן־שְׁלֹמֹה רְחַבְעָם אָבִיָּה בֶּנּוּ
אֶסָּא בֶּנּוּ יְהוֹשָׁפָט בֶּנּוּ: יוֹרָם בֶּנּוּ
אֲחִזִּיָּהוּ בֶּנּוּ יוֹאָשׁ בֶּנּוּ: אֲמַצִּיָּהוּ
בֶּנּוּ עֲזַרְיָה בֶּנּוּ יוֹתָם בֶּנּוּ: אַחִז
בֶּנּוּ חִזְקִיָּהוּ בֶּנּוּ מְנַשֶּׁה בֶּנּוּ:
אָמֹן בֶּנּוּ יֹאשִׁיָּהוּ בֶּנּוּ: וּבְנֵי
יֹאשִׁיָּהוּ הַבְּכוֹר יוֹחָנָן הַשֵּׁנִי

Johanan the first-born, the second Jehoiakim, the third Zedekiah, the fourth Shallum. The descendants of Jehoiakim: his son Jeconiah, his son Zedekiah; and the sons of Jeconiah, the captive: Shealtiel his son. And Malkiram and Pedaiah...And the sons of Pedaiah: Zerubabel...

The son of Solomon: Rehoboam; his son Abijah, his son Asa, his son Jehoshaphat, his son Joram, his son Ahaziah, his son Joash, his son Amaziah, his son Azariah, his son Jotham, his son Ahaz, his son Hezekiah, his son Manasseh, his son Amon, and his son Josiah. The sons of Josiah:

ויקרא רבה (מרגליות) פרשת צו פרשה י

[ה] יהודה בר' ור' יהושע בן לוי. יהודה בר' אמ' תשובה עשה מחצה...ור' יהושע בן לוי אמ' תשובה עשה את הכל...
על דעת' דיהודה בר' דאמ' תשובה עשה מחצה ממי את למד, מקין, שנגזרה עליו גזירה קשה דכתיב נע ונד תהיה בארץ (בראשית ד, יב), וכיון שעשה תשובה נמנע ממנו חצי גזירה, הה"ד ויצא קין מלפני י"י וישב בארץ נד (שם /בראשית ד' /טז). בארץ נע ונד אין כת' כאן אלא בארץ נד קדמת עדן (שם /בראשית ד', ט"ז)...
על דעת' דר' יהושע בן לוי דאמ' תשובה עשה את הכל ממי את למד, מאנשי ענות, כה אמר י"י אל אנשי ענות (ירמיה יא, כא). לכן כה אמר י"י בחוריהם ימותו בחרב (שם /ירמיהו י"א /כב). וכיון שעשו תשובה זכו להתייחס, אנשי ענות מאה ועשרים ושמונה (עזרא ב, כג; נחמיה ז, כז). אם אין לך ללמד מאנשי ענות למד מיכניה, דכתיב העצב נבזה נפוץ וגו' (ירמיה כב, כח)...אמ' ר' זירא מילא חדא שמעית מן ר' ישמעאל בר רב יצחק דהוה דריש הכא ולית אנא ידע מהו, אמ' ליה ר' אחא אריכא דילמא דא הוא, כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו (ירמיה כב, ל), אמ' לו הין, בימיו אינו מצליח בימי בנו מצליח. ר' אחא בר' ור' אבין בר בנימין בשם ר' אבא בריה דרב פפי גדולה תשובה שמבטלת את השבועה ואת הגזירה. שבועה מנין, חי אני נאם י"י כי אם יהיה כניהו (שם /ירמיהו /כב, כד), אמ' ר' חנינה בר יצחק אנתקך אין כת' אלא אתקנך, משם אתקינך בתשובה, מקום שהיתה נתיקתו שם תהא תקנתו. וגזירה מנין, כתבו את האיש הזה ערירי (שם /ירמיהו כ"ב /ל), וכת' ובני יכניה אסיר שאלתיאל בנו (דהי"א =דברי הימים א' =ג, יז). א' ר' פינחס בר ירמיה אסיר, שהיה חבוש בבית האסורים. שאלתיאל, שממנו הושתלה מלכות בית דוד. אמ' ר' תנחומא אסיר זה הקדוש ברוך הוא שאסר עצמו בשבועה, שאלתיאל שנשאל לבית דין שלמעלה והתירו לו נדרו...

Vayikra Rabbah 10:5

Yehudah beRabbi said that repentance can wipe out half a decree...R. Yehosha b. Levi said repentance can wipe out an entire decree...

What is the basis for Yehudah beRabbi's view? Kayin. He had a horrible decree: "You shall become *na' va-nad*/a moving wanderer on earth." But once he repented, half of the decree was withheld, as it says, "Kayin left God's presence and settled in the land of *Nod*." Not "the land of *na' va-nad*," but "the land of *Nod*..."

What is the basis for R. Yehoshua b. Levi's view? The people of Anatot. "So says the Lord to the men of Anatot...therefore so says the Lord, their young men will die by the sword." But once they repented, they merited to continue to have a family tree: "The men of Anatot were 128."

And if you don't want to learn from the men of Anatot, learn this point from Yekhoniah, about whom it says: "A wretched broken pot, a vessel no one wants..."

Said R. Zeira: I learned something from R. Yishmael b. Rav Yitzhak about this but I don't remember what it was. R. Aha Arika said to him: Maybe it was this—"Record this man as without succession, one who shall never succeed for all his life?" He said to him: Yes! "One who shall never succeed for all his life"—in his own life he shall not succeed, but he shall succeed in his son's life!

R. Aha beRabbi and R. Abin b. Binyamin in the name of R. Abba the son of R. Pappi: Repentance is so powerful it can cancel oaths and decrees. How do we know this is true of an oath? "As I live—declares the LORD—if you, O King Conyahu, son of Jehoiakim, of Judah, were a signet on my right hand, I would tear you off even from there." Said R. Hanina b. Yitzhak: It doesn't say *anatekkha*/I will disconnect you, but rather *etkenka* (from the root *t-k-n*)—I will repair you through repentance. The very site of your disconnection will become the site of your repair.

How do we know this is true of a decree? "Record this man as without succession, one who shall never succeed for all his life," but it is also written: "And the sons of Yekhoniah: Asir, Shealtiel his son." Said R. Pinhas b. Yirmiyah: "Asir"—because he was locked up in prison/*beit ha-asurim*. "Shealtiel"—because from him sprouted/*hushtelah* the Davidic monarchic line.

Said R. Tanhuma: "Asir"—This refers to the Holy and Blessed One who bound/*asar* Himself with an oath; "Shealtiel"—God requested a release for the oath from the Heavenly Court and was granted it.

I. Mitzvot are a privilege, not a burden

Habakuk 3:6

When He stands, He makes the earth shake; When He glances, He makes nations tremble. The age-old mountains are shattered, The primeval hills sink low. His are the ancient routes:

חבקוק ג:ו

עֲמַד וַיִּמָּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם
וַיִּתְפָּצֵצוּ הַרֵי־עֵד שָׁחוּ גְבָעוֹת עוֹלָם
הַלִּיכֹת עוֹלָם לוֹ:

ויקרא רבה (מרגליות) פרשת שמיני פרשה יג

ר' שמעון בן יוחי פתח עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים וגו' (חבקוק ג, ו). מדד הקדוש ברוך הוא בכל האומות ולא מצא אומה שהיא ראויה לקבל את התורה אלא ישראל. ומדד הקדוש ברוך הוא בכל הדורות ולא מצא דור הראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר. מדד הקדוש ברוך הוא בכל ההרים ולא מצא הר שתשרה שכינה עליו אלא הר המורייה. מדד הקדוש ברוך הוא בכל עיירות ולא מצא עיר שיבנה בה בית המקדש אלא ירושלם. מדד הקדוש ברוך הוא בכל ההרים ולא מצא הר שתינתן עליו תורה אלא הר סיני. מדד הקדוש ברוך הוא בכל הארצות ולא מצא ארץ שהיא ראויה לישראל אלא ארץ ישראל. הה"ד עמד וימודד ארץ.

Vayikra Rabbah 13:2

R. Shimon b. Yohai opened with the following verse: "God stood and measure the earth, saw and released/*vayateir* the nations." The Holy and Blessed One measured all the nations and found none worthy to receive the Torah other than Israel. And the Holy and Blessed One measured all the generations and found none worthy to receive the Torah other than the generation of the desert. And the Holy and Blessed One measured all the mountains and found none on which the Divine Presence would dwell other than Mount Moriah. And the Holy and Blessed One measured all the cities and found none worthy in which to build the Temple other than Jerusalem. And the Holy and Blessed One measured all the mountains and found none on which the Torah could be given other than Mount Sinai. And the Holy and Blessed One measured all the lands and found none appropriate for Israel other than the land of Israel...

ראה ויתר גוים..עולא ביראה בש' ר' שמעון בן יוחי לאחד שיצא לגורן וכלבו וחמורו עמו, הטעין לחמורו חמש סאין ולכלבו שתיים. והיה אותו הכלב מלחית. העביר ממנו אחת והיה מלחית, שתיהן והיה מלחית. אמ' ליה טעון לית את טעון ואת מלחית. כך אפילו שבע מצוות שקיבלו עליהן בני נח כיון שלא יכלו לעמוד בהן עמדו ופרקום על ישראל. אמ' ר' תנחום בר חנילאי לרופא שנכנס לבקר שני חולים, אחד יש בו כדי לחיים ואחד אין בו כדי לחיים. זה שיש בו כדי לחיים אמ' ליה דבר פלו' ודבר פלו' לא יאכל, וזה שאין בו כדי לחיים אמ' להם כל דבעי הבו ליה. כך אומות העולם שאינן לחיי העולם הבא כירק עשב נתתי לכם את כל (בראשית ט, ג), אבל ישראל שהן לחיי העולם הבא זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ (ויקרא יא, ב).

Ulla Bira'ah in the name of R. Shimon b. Yohai: It is like one who went out to the threshing floor with his dog and his donkey. He loaded up his donkey with 5 *seah* of grain and his dog with 2. The dog started panting. He shifted 1 *seah* from the dog to the donkey and the dog was still panting. He shifted both over and the dog was still panting. He said to the dog: you aren't even carrying anything and you are panting?! So the nations were not able even to abide by the 7 Noahide laws that they had accepted and they unloaded them onto Israel. R. Tanhum b. Hanilai said it is like a doctor who comes in to visit two patients. One has a chance of living and the other does not. The doctor tells the one with a chance to live, "eat this and don't eat this." But the doctor tells the one with no chance of living, "eat whatever you want!" So too the nations of the world, who have no share in the World to Come, "I have given you everything to eat as if it were grass." But Israel, who are destined for the World to Come, "These are the living-beings you may eat from the domesticated animals on earth."

II. Economic justice is a matter of life and death

II Shmuel 21:1-6

There was a famine during the reign of David, year after year for three years. David inquired of the LORD, and the LORD replied, "It is because of the bloodguilt of Saul and [his] house, for he put some Gibeonites to death."

The king summoned the Gibeonites and spoke to them.—Now the Gibeonites were not of Israelite stock, but a remnant of the Amorites, to whom the Israelites had given an oath; and Saul had tried to wipe them out in his zeal for the people of Israel and Judah.

David asked the Gibeonites, "What shall I do for you? How shall I make expiation, so that you may bless the LORD's own people?"

The Gibeonites answered him, "We have no claim for silver or gold against Saul and his household; and we have no claim on the life of any other man in Israel." And [David] responded, "Whatever you say I will do for you."

Thereupon they said to the king, "The man who massacred us and planned to exterminate us, so that we should not survive in all the territory of Israel—let seven of his male issue be handed over to us, and we will impale them before the LORD in Gibeah of Saul, the chosen of the LORD." And the king replied, "I will do so."

שמואל ב כא:א - ז

וַיְהִי רָעָב בַּיָּמִי דָּוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה
אַחֲרֵי שָׁנָה וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת־פְּנֵי יְקֹנָק ס
וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל־שָׂאוּל וְאֶל־בֵּית הַדְּמִיִּם
עַל־אֲשֶׁר־הָמִית אֶת־הַגִּבְעֹנִים: וַיִּקְרָא
הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי
אִם־מִמִּיתָר הָאֲמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבָּעוּ
לָהֶם וַיִּבְקֹשׁ שָׂאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִנְיָתוֹ
לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיהוָה: וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־הַגִּבְעֹנִים מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם וּבִמָּה
אֲכַפֵּר וּבְרָכוּ אֶת־נַחֲלַת יְקֹנָק: וַיֹּאמְרוּ לוֹ
הַגִּבְעֹנִים אֵין־לִי לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב
עִם־שָׂאוּל וְעִם־בֵּיתוֹ וְאֵין־לָנוּ אִישׁ
לְהָמִית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מָה־אַתֶּם
אֹמְרִים אַעֲשֶׂה לָכֶם: וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
הָאִישׁ אֲשֶׁר כָּלָנוּ וְאֲשֶׁר דָּמָה־לָנוּ
נִשְׁמָדְנוּ מִהֲתִיצֵב בְּכָל־גִּבְלֵי יִשְׂרָאֵל:
יִתֵּן־לָנוּ שְׁבַעַה אָנָשִׁים מִבְּנָיו וְהוֹקַעְנוּם
לִיקְוֹק בְּגִבְעַת שָׂאוּל בְּחִיר יְקֹנָק ס
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן:

Joshua 9

Joshua summoned them and spoke to them thus: "Why did you deceive us and tell us you lived very far from us, when in fact you live among us?"

Therefore, be accursed! Never shall your descendants cease to be slaves, hewers of wood and drawers of water for the House of my God..."

And he did so; he saved them from being killed by the Israelites.

That day Joshua made them hewers of wood and drawers of water—as they still are—for the community and for the altar of the LORD, in the place that He would choose.

But the king said, "You shall die, Ahimelech, you and all your father's house."

And the king commanded the guards standing by, "Turn about and kill the priests of the LORD, for they are in league with David; they knew he was running away and they did not inform me." But the king's servants would not raise a hand to strike down the priests of the LORD.

Thereupon the king said to Doeg, "You, Doeg, go and strike down the priests." And Doeg the Edomite went and struck down the priests himself; that day, he killed eighty-five men who wore the linen ephod.

יהושע ט

וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר
לָמָּה רָמִיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר רְחוּקִים
אֲנַחְנוּ מִכֶּם מְאֹד וְאַתֶּם בְּקִרְבָּנוּ יֹשְׁבִים:
וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם וְלֹא־יִכָּרֶת מִכֶּם
עֶבֶד וְחֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׂאֲבֵי מַיִם לְבֵית
אֱלֹהֵי: ...וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָרְגוּם: וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ
בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׂאֲבֵי מַיִם
לַעֲדָה וּלְמִזְבֵּחַ יִקְוֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר:

שמואל א כב: טז - כ

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת אַחִימֶלֶךְ
אֶתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לְרָצִים הַנֹּצְצִים עָלָיו סָבוּ וְהָמִיתוּ
כֹּהֲנֵי יִקְוֹק כִּי גַם־יָדָם עִם־דָּוִד וְכִי
יָדְעוּ כִּי־בִרְחָה הוּא וְלֹא גָלוּ אֶת־אֲזָנוֹ
אֲזָנִי וְלֹא־אָבֹו עִבְדִּי הַמֶּלֶךְ לְשָׁלַח
אֶת־יָדָם לַפָּגַע בְּכֹהֲנֵי יִקְוֹק: ס וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לְדוּיָג לְדוּאָג סָב אֶתָּה וּפָגַע
בְּכֹהֲנִים וַיִּטֹּב דוּיָג דּוּאָג הָאֲדָמִי
וַיַּפְגַּע־הוּא בְּכֹהֲנִים וַיָּמָתוּ בַּיּוֹם
הַהוּא שְׁמֹנִים וְחֲמִשָּׁה אִישׁ נֶשֶׁא
אִפּוֹד בָּד: וְאֵת גֹּב עִיר־הַכֹּהֲנִים הִכָּה
לְפִי־חֶרֶב מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מֵעוֹלָל
וְעַד־יוֹנֵק וְשׁוֹר וְחֲמֹר וְשָׂה לְפִי־חֶרֶב:

children and infants, oxen, asses,
and sheep—[all] to the sword.

He put Nob, the town of the priests,
to the sword: men and women,

Yeshayahu 66:1-4

Thus said the LORD: The heaven is My throne and the earth is My footstool: Where could you build a house for Me, What place could serve as My abode? All this was made by My hand, And thus it all came into being—declares the LORD. Yet to such a one I look: To the poor and brokenhearted, Who is concerned about My word. As for those who slaughter oxen and slay humans, Who sacrifice sheep and immolate dogs, Who present as oblation the blood of swine, Who offer incense and worship false gods—Just as they have chosen their ways and take pleasure in their abominations, So will I choose to mock them, To bring on them the very thing they dread.

ישעיהו סו:א - ד

כֹּה אָמַר יְקֹנֶק הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הַדָּם
רַגְלִי אֵי-יָזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-יָזָה
מָקוֹם מְנוּחָתִי: וְאֶת-כָּל-אֱלֹה יְדֵי עֲשִׂיתָהּ
וַיְהִי כָל-אֱלֹה נֶאֱמַר-יְקֹנֶק וְאֶל-יָזָה אֲבִיט
אֶל-עֲנִי וְנִכְה-רְיוּחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרִי: שׁוּחֹט
הַשּׁוֹר מִכַּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֵרָף כָּלֵב
מַעֲלָה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לִבְנָה מִבְּרֶךְ
אֵן גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם
נִפְשָׁם חִפְצָה: גַּם-אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם
וּמִגִּוְרֵתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
דְּבָרִתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינִי
וּבְאָשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ:

Vayikra Rabbah 22:6

“One who slaughters an ox, kills a man.”--R. Yohanan and Reish Lakish.

R. Yohanan said: Anyone who steals even the slightest amount from his fellow is considered to have killed him. There are many verses undergirding this idea. One who slaughters an animal is like one who kills a man. He learned to get his prey, it is as if he consumed a person. So is the way of all those who corruptly steal, it is like they take the life of the owner. On account of the theft of the Children of Judah, it is as if they have spilled innocent blood. They said to the king: the man who consumed us: did he kill them or even consider doing so? Rather, because he destroyed Nov, the city of priests, which provided them with a living, Scripture considers it as if he killed them.

R. Shimon b. Lakish reversed the flow of the verse: Killing a person [was like] slaughtering an ox...

ויקרא רבה פרשת אחרי מות פרשה כב

[ו] שוחט השור מכה איש (ישעיה סו, ג). ר' יוחנן וריש לקיש. ר' יוחנן אמ' כל מי שהוא גוזל את חברו שוה פרוטה מעלין עליו כאלו הוא הורגו. ואית ליה קריין סגין. שוחט השור כמכה איש (ישעיה סו, ג). וילמד לטרף טרף כאדם אכל (יחזקאל יט, ו). כן ארחות כל בצע בצע כנפש בעליו יקח (משלי א, יט). מחמס בני יהודה כאשר שפכו דם נקי (יואל ד, יט). ויאמרו אל המלך האיש אשר כלנו (ש"ב = שמואל ב' = כא, ה), וכי הוא הרגן או דימה להן, אלא על ידי שהחריב את נוב עיר הכהנים שהייתה מספקת להן מזונות מעלה עליהן הכתוב כאילו הוא הרגן. ר' שמעון בן לקיש מסרס קריא, מכה איש שוחט השור, עורף כלב זובח השה, דם חזיר מעלה מנחה, מברך און מזכיר לבונה, גם המה בחרו בדרכיהם (עין ישעיה סו, ג). ר' לעזר שאל את ר' חנינה... אמ' ליה מהו דין דכתיב שתים שאלתי. שוא ודבר כזב. פן אשבע וכחשתי (משלי ל, ז - ט), אי זה מהן קשה הראשונה או השנייה, אמ' לו השנייה. אמ' לו מצינו שויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה ולא ויתר על חילול השם. ומנין שויתר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה, שנ' ואתם בית ישראל איש גלוליו לכו עבדו (יחזקאל כ, לט), וכתיב ואת שם קדשי לא תחללו עוד (שם / יחזקאל כ, ל"ט)...

III. Jewish History Never Ended

ויקרא רבה (מרגליות) פרשת מצורע פרשה יז

[ז] בבית ארץ אחוזתכם (ויקרא יד, לד), זה בית המקדש, הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם (יחזקאל כד, כא). ובא אשר לו הבית (ויקרא יד, לה), זה הקדוש ברוך הוא, יען ביתי אשר הוא חרב (חגי א, ט). והגיד לכהן (ויקרא שם /י"ד, ל"ה/), זה ירמיה, דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות (ירמיה א, א). כנגע נראה לי בבית (ויקרא שם /י"ד, ל"ה/), זה טנופת עבודה זרה, ויש או' זה צלמו שלמנשה, הה"ד והנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה בביאה (יחזקאל ח, ה), מה הוא בביאה, אמ' ר' אחא בייא בייא תותבא מפני למריה דביתא. אמ' ר' ברכיה כת' כי קצר המצע מהשתרע (ישעיה כח, כ) כת', אין המטה יכולה לקבל אשה ובעלה וריעה כאחד, אלא והמסכה צרה כהתכנס (שם /ישעיהו כ"ח, כ/), עשיתם צרה גדולה לאותו שכת' בו כונס כנד מי הים (תהלים לג, ז). וצוה הכהן ופנו את הבית (ויקרא יד, לו), ויקח את אוצרות בית י"י (מ"א = מלכים א' = יד, כו). ונתן את הבית (ויקרא יד, מה), וביתא דנה סתריה (עזרא ה, יב). והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא (ויקרא שם /י"ד, מ"ה/), זו בבל, ועמיה הגלי לבבל (עזרא שם /ה, י"ב/). יכול לעולם, תל' לו' ולקחו אבנים אחרות (ויקרא יד, מב), לכן כה אמר י"י הנני יסד בציון אבן אבן בחן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש (ישעיה כח, טז).